

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет історії, політології та національної безпеки
Кафедра політології та публічного управління

СИЛАБУС

вибіркового освітнього компонента

Теорія та практика громадянського суспільства

підготовки

бакалавра

Луцьк – 2025

Силабус освітнього компонента «Теорія та практика громадянського суспільства» підготовки бакалавра

Розробник: Панишко Галина Тарасівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри політології та публічного управління, доцент кафедри політології

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми

Пахолок В. М.

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри політології та публічного управління
протокол № 5 від 21.11.2025 р.

Завідувач кафедри

Бусленко В. В.

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна /освітньо-наукова /освітньо-творча програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма здобуття освіти	С «Соціальні науки, журналістика та інформація» С2 Політологія Політологія Бакалавр	Вибірковий
Кількість годин/ кредитів 150/ 5		Рік навчання 2
		Семестр 3-ий
		Лекції 10 год. Практичні (семінарські) 20 год. Лабораторні Індивідуальні _____ год.
		Самостійна робота 110 год.
		Консультації 10 год
ІНДЗ: немає		Форма контролю: залік
Мова навчання українська		

II. Інформація про викладача

ППП Панишко Галина Тарасівна

Науковий ступінь кандидат історичних наук

Вчене звання доцент кафедри політології

Посада доцент кафедри політології та публічного управління

Контактна інформація (номер мобільного зв'язку, електронна адреса)

050 587 7587 ; galyna.panyshko@gmail.com

Дні занять (посилання на електронний розклад)

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація

Проблема формування громадянського суспільства є однією з головних в умовах переходу від авторитарного політичного режиму до демократії, що передбачає формування якісно нових інститутів демократичної держави. Складовими елементами цього процесу є: утвердження принципів демократії та політичного плюралізму; забезпечення прав і свобод громадян; формування системи самоврядування; створення дієвого сектору неурядових громадських організацій; визнання засобів масової інформації важливим елементом громадянського суспільства. Суспільство громадян із високим рівнем економічних, соціальних, політичних, культурних і моральних властивостей спільно з державою утворює розвинені правові відносини рівноправних громадян. Дослідження процесу становлення та розбудови інститутів громадянського суспільства викликано необхідністю його теоретичного обґрунтування. Інститути громадянського суспільства як соціальні інститути артикулюють інтереси та потреби громади, врівноважуючи при цьому державну владу, відповідно впливаючи на розбудову демократії.

Силабус вибіркового освітнього компонента «Теорія та практика громадянського суспільства» складено з урахуванням можливості формування індивідуальної освітньої

траєкторії здобувачів освіти бакалаврського рівня.

2. Мета і завдання освітнього компонента

Метою освітнього компонента є:

- ознайомлення студентів з основними принципами взаємовідносин громадянського суспільства та держави, а також роллю й можливостями інституцій громадянського суспільства у вирішенні питань соціальної підтримки та соціального захисту;
- формування у студентів розгорнутого уявлення про громадянське суспільство та його інститути, структуру і функції;
- ознайомлення з основними теоретико-методологічними підходами до аналізу громадянського суспільства;
- вивчення основних моделей громадянського суспільства, а також ролі у його функціонуванні різноманітних громадських рухів.

Завдання освітнього компонента:

- надання базових знань про сутність, особливості, проблеми та тенденції розвитку громадянського суспільства;
- ознайомлення студентів з основними моделями громадянського суспільства;
- вироблення навичок користування категорійно-понятійним апаратом із даного курсу;
- формування критичного мислення, вміння оцінювати сучасну політичну практику та місце громадських рухів у соціально-політичних процесах;
- формування у студентів первинних практичних навичок щодо застосування одержаних теоретичних знань для аналізу поточних змін у розвитку громадянського суспільства в Україні.

3. Soft skills. Під час вивчення вибіркового освітнього компонента «Теорія та практика громадянського суспільства» ставиться завдання формувати комунікативні навички, що в майбутньому визначатимуть ефективність працівника, його вміння виробляти продуктивність у майбутній професії політолога, аналітика, журналіста тощо для розв'язання теоретичних та практичних проблем політичної сфери на основі опанування навиками взаємодії з людьми. Дана характеристика включає комунікабельність, стресостійкість, тайм-менеджмент, критичне мислення, креативність, що є індивідуальними особистісними характеристиками та критично важливі для майбутнього працевлаштування, кар'єрного зростання і мають властивість формуватися протягом життя. Враховуючи специфіку дисципліни, варто звертати увагу на комунікацію, що відбувається в конкретно історичних умовах, зважаючи на глобальний і національно-державний рівень. В теперішніх умовах комунікація складається з інформації, повідомлення та розуміння. За відсутності одного із зазначених складників комунікація неможлива.

4. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Семін.	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю
Змістовий модуль 1. Історична еволюція та сучасний дискурс громадянського суспільства						
Тема 1. Історична еволюція громадянського суспільства та уявлень про нього	16	2	2	11	1	T/7

Тема 2. Українські мислителі про роль громад і громадянського життя у розвитку суспільства й становлення держави	14		2	11	1	ДС/7
Тема 3. Сучасний дискурс громадянського суспільства	16	2	2	11	1	ДБ/7
Тема 4. Концептуальні підходи до проблем громадянського суспільства	16	2	2	11	1	МКР/7
Разом за модулем 1	62	6	8	44	4	28
Змістовий модуль 2. Становлення громадянського суспільства						
Тема 5. Інститути громадянського суспільства	16	2	2	11	1	Т/7
Тема 6. Моделі громадянського суспільства	14		2	11	1	ДС/7
Тема 7. Громадянське суспільство і політика	14		2	11	1	ДБ/7
Тема 8. Становлення і розвиток громадянського суспільства в Україні. Роль особи в громадянському суспільстві	16	2	2	11	1	РМГ/7
Тема 9. Громадянське суспільство і національна ідея	14		2	11	1	ДС/7
Тема 10. Громадянське суспільство як умова свободи й демократії	14		2	11	1	Т/7
Разом за модулем 2	88	4	12	66	6	42
Види підсумкових робіт (за потреби)						Бал
Контрольні роботи						30
ІНДЗ (за наявності)						-
Інше (вказати)						-
Всього годин/балів:	150	10	20	110	10	100

Форма контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка есе, аналіз твору тощо.*

5. Завдання для самостійного опрацювання

- Еволюція громадянського суспільства та уявлень про нього.
- Принципи та методи дослідження процесів громадянського суспільства.
- Роль та значення засобів масової інформації у трансформаційних процесах України.
- Шляхи формування громадянського суспільства і правової держави.
- Розбудова інститутів громадянського суспільства: регіональні проблеми та особливості.
- Сучасний «третій сектор» як складова громадянського суспільства. Політика НДО.
- Тенденції розвитку НДО в країнах розвиненої демократії.
- Організації-посередники в структурі громадянського суспільства.
- Формування засобів масової інформації як інститутів громадянського суспільства.
- Громадянське суспільство, правова держава, політична свідомість громадян.
- Політична самоідентифікація особистості.
- Відносини між державою і громадянським суспільством.
- Право волевиявлення громадян.
- Взаємодія громадських організацій і політичних партій.

15. Концептуальні підходи до розвитку громадянського суспільства.
16. Громадянське суспільство і політика.
17. Громадянське суспільство і національна ідея.
18. Крах комуністичних режимів і перехід до демократії.
19. Громадянське суспільство в західних демократіях.
20. Діяльність церкви в умовах розвитку громадянського суспільства.
21. Етапи формування громадянського суспільства.

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо студента (*щодо відвідування занять, наприклад*)

Відвідування семінарських та лекційних занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, тривала хвороба) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із викладачем. Студенти зобов'язані дотримуватися термінів, визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених освітнім компонентом. Пропущені практичні заняття необхідно «відпрацювати» в усній або письмовій формі відповідно до графіка консультацій.

Політика щодо академічної доброчесності.

Списування та користування мобільними пристроями під час складання модульних контрольних робіт та заліку не допускається.

Роботи студентів повинні носити самостійний характер, містити власні думки, підкріплені правильно оформленими посиланнями на джерела та наукову літературу.

Невиконання зазначених умов тягне за собою не зарахування роботи або зниження її оцінки.

Політика щодо дедлайнів та перескладання.

Повторне складання модуля допускається лише з поважних причин.

Студент, який оформив належним чином індивідуальний план навчання, може складати модулі протягом семестру в часи консультацій (за розкладом).

Під час проведення семінарських занять та за результатами самостійного опрацювання проблематики, що стосується теорії та практики громадянського суспільства.

Можливість отримати додаткові бали здобувач може завдяки активності на семінарських заняттях.

V. Підсумковий контроль

На залік виносяться основні питання, типові та комплексні задачі, ситуації, завдання, що потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отриманні знання і застосовувати їх під час розв'язання практичних задач. Питання та форма проведення заліку повинні бути визначені у силабусі програми.

Порядок проведення заліку. Залік проводиться в усній формі.

Питання, завдання заліку:

1. Громадянське суспільство, його сутність, основні проблеми формування
2. Визначення поняття «громадянське суспільство у теорії»
3. Виникнення та процес становлення ідеї громадянського суспільства
4. Ідеї громадянського суспільства доби античності у творах Арістотеля та Ціцерона
5. Основні характеристики взаємовідносин громадянського суспільства і держави
6. Основні сучасні концепції громадянського суспільства
7. Сутність понять «правова держава» та «громадянське суспільство»
8. Ідеї правової держави і громадянського суспільства у творах С. Оріховського, П. Орлика, Т. Шевченка, М. Костомарова, М. Драгоманова, І. Франка, Л. Українки, М. Грушевського, Б. Кістяківського
9. Назвати, перелічити інститути, що належать до громадянського суспільства
10. Соціально-політична передумова формування громадянського суспільства
11. Чи такі структури та процеси відносяться до громадянського суспільства як: політичні партії, об'єднання, клуби, ЗМІ, механізми виборчого процесу, політична культура тощо?
12. Чи є демократичні перетворення та формування громадянського суспільства соціально-політичною основою правової держави?
13. Перелічити основні поняття та категорії, що стосуються процесу формування теорії та практики громадянського суспільства
14. Охарактеризувати три концептуальні підходи (індивідуально-особистісний, корпоративно-груповий, індивідуально-груповий)
15. У яких працях Н. Макіавеллі громадянське суспільство активно протиставляється державі?
16. Чому у період середніх/темних віків поняття «громадянське суспільство» вирізнялося крайньою неоднозначністю та різноманітністю тлумачень?
17. Як характеризував громадянське суспільство теоретик ДЖ. Локк ?
18. Чи досліджував проблеми громадянського суспільства Т. Гоббс?
19. Як описував у своїх наукових розвідках громадянське суспільство Г. Гегель?
20. Яку сукупність відносин вбачав у громадянському суспільстві К. Маркс?
21. Чому такі дослідники як М. Кризан, Л. Колаковський вважали громадянське суспільство синонімом політичного суспільства?
22. Пояснити як Ви розумієте думку дослідника Д. Хелд, який зараховує до громадянського суспільства позадержавні сфери особистого, сімейного та ділового життя?
23. Як Ви розумієте твердження Е. Коена «що громадянське суспільство є виключно сферою соціальних відносин у вузькому їх розумінні, неекономічних і недержавних»?
24. Проаналізувати наукові погляди на громадянське суспільство, що є усталеними в трьох культурно-історичних традиціях: італійській, німецькій та англо-американській

25. Що є найважливішою умовою і ознакою формування громадянського суспільства?
26. Чи є самоорганізація громадян створенням інституції громадянського суспільства?
27. Чи визнання та забезпечення законних прав людини визначає сутність громадянського суспільства?
28. Чи переважання горизонтальних зв'язків забезпечують формування соціальних зв'язків, соціальних відносин і взаємодії?
29. Що є фундаментом громадянського суспільства?
30. Пояснити твердження: «соціокультурні відносини містять у собі сімейно-родинні, етнічні, релігійні та інші усталені зв'язки»
31. Чи є соціальні відносини та взаємодія громадян основою для соціальної стратифікації суспільства?
32. Як пояснити судження, що структуризація суспільства завдяки стратифікації розширює соціальну структуру на великі та малі соціальні групи?
33. Чи є групи інтересів ключовим елементом громадянського суспільства і як вони виступають єдиною ланкою між суспільством і державою?
34. Чи є приватна власність, орендні підприємства, кооперативи, акціонерні товариства, споживчі та кредитні спілки, бізнес-центри та ін. основними інститутами громадянського суспільства?
35. Якими є особливі стосунки громадянського суспільства з державою, як вони формуються?
36. Чи виступає держава гарантом права самоорганізації людського інтересу?
37. Чи вірним є судження, що за державою закріплюється роль гаранту захисту загальносуспільного інтересу?
38. Пояснити судження, що держава сприяє встановленню громадянського суспільства в демократичній державі, але її можливості обмежені без ініціативи народу «знизу»
39. Чи побудоване громадянське суспільство в Україні?
40. Назвати основні етапи трансформаційних змін в українському суспільстві у процесі творення громадянського суспільства
41. Пояснити на конкретних прикладах, що важелями побудови громадянського суспільства в Україні є: розширення масової бази влади, підвищення політичної культури населення, створення нових можливостей участі громадян в управлінні державними та суспільними справами тощо
42. Чи вірним є судження, що справжнє громадянське суспільство може існувати у державі з ефективною та конкурентоспроможною, соціально-однорідною економікою?
43. Пояснити концепцію співвідношення особи, суспільства та держави на прикладі трансформаційних змін в Україні
44. Пояснити концепцію громадянського суспільства, у якій передбачено те, що епіцентром є людина, її права, свободи та інтереси, інститути громадянського суспільства і держави утворюються для створення умов нормальної життєдіяльності людини, захисту її прав

45. Назвати інститути громадянського суспільства, що відповідають за політичні, економічні, соціальні та культурні права людини в Україні
46. Як пояснити твердження, що громадянські права і свободи є основою конституційно-правового статусу громадянина певної держави?

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітнього компонента «Теорія та практика громадянського суспільства», де формою контролю є залік

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90 – 100	Зараховано
82 – 89	
75 – 81	
67 – 74	
60 – 66	
0 – 59	Незараховано (необхідне перескладання)

VII. Рекомендована література та Інтернет-ресурси

1. Панишко Г. Еволюція багатопартійної системи в Україні (матеріали до лекції). (С. 125 - 134). Всеукраїнські політологічні читання імені професора Богдана Яроша. Зб.наук. пр. та навч.метод праць. За заг.ред В.І.Бортнікова, О. Б.Ярош, Я. Б. Яроша. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. Вип. 11. 252 с.
2. Галина Панишко. Змістова характеристика, організаційні засади референдумів. ISSN 2353-8406 Knowledge, Education, Law, Manegement 2022 № 1 (45). Instytut Spraw Admimistracji Publicznej. Fundacja Instytut Publicznej w Lublinie. 227 s. S. 142-148.
3. Панишко Г. Т. Особливості проведення президентських виборів у США (матеріали до лекції). Всеукраїнські політологічні читання імені професора Богдана Яроша: зб. наук. та навч. метод. пр. За заг. ред. В.І.Бортнікова, Я. Б. Яроша. Луцьк: Вежа-Друк, 2023. Вип. 12. 316с. С.126 – 138.
4. Панишко Галина. Суспільний інтерес громадської організації «Чеська Матица Шкільна» та її діяльність на Волині. *Літопис Волині*. Всеукраїнський науковий часопис. Число 28. Заснований у 2001 р. Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 21-28.
5. Панишко Галина Тарасівна. Нормативно-правове регулювання Благодійних Фондів як неприбуткових організацій в Україні. *Acta Stcuritatae Volynienses*, №2, 2023. Видавничий дім «Гельветика», 2023. 59 с. С. 29 – 36.
6. Панишко Галина Тарасівна. МБФ «Скандинавська Дитяча Місія» та ВОБФ «Дитяча Місія. Україна»: благодійна діяльність, партнерська взаємодія у реалізації соціальних проєктів. *Acta Stcuritatae Volynienses*, №1, 2023. Видавничий дім «Гельветика», 2023. 60 с. С. 32 – 42.
7. Рудич Ф. М. Громадянське суспільство в сучасній Україні: специфіка становлення, тенденції розвитку. К.: Парламентське вид-во, 2006. 412 с.
8. Баранчук М. Громадянське суспільство в Україні: поняття і реальність.

Людина і політика, 2003. № 1 (25). С. 48.

9. Габермас Ю. Структурні перетворення в сфері відкритості дослідження категорії громадянське суспільство. Перекл з нім. Львів: Літопис, 2000.

10. Тарасенко В. І., Іваненко О. О. Проблеми соціальної ідентифікації українського суспільства (соціотехнологічна парадигма). К.: Інститут соціології НАН України, 2004. 576 с.